

O S V R T I

ŠIVENJE ILI ŠIVANJE

Izdavačko knjižarsko poduzeće »Mladost« izdalo je dugo i mnogo reklamiran praktičan priručnik ženskog ručnog rada *Igla i konac*. Kolika je moć ovoga jednostavnog pribora u naslovu knjige, kazuje se u njezinu podnaslovu: *Vezenje, kačkanje, pletenje, šivenje*. Hvale vrijedna knjiga jer će mnoge žene poučiti kako da izvezu, iskačkaju, ispletu ili sašiju koji ukrasni ili odjevni predmet, odnosno drugima, vještijima, osloboditi maštu i ponijeti ih u svijet novih ideja.

O ovoj se knjizi ne bi pisalo u *Jeziku* da u vezi s njom nije i jedan jezični problem. Sve četiri imenice u podnaslovu knjige glagolskog su podrijetla. Sve su nastale od glagolskog pridjeva trpnog i označavaju radnju glagola od kojih su nastale:

vezenje : vesti, *vezen*
kačkanje : kačkati, *kačkan*
pletenje : plesti, *pletan*
šivenje : šiti, *šiven*.

Upravo je posljednja imenica, *šivenje*, dovela ovu knjigu na stranice *Jezika*. To je, kako smo već naveli, glagolska imenica prema glagolu *šiti* koji, kao i većina glagola VII. razreda 1. vrste ima dvojake oblike u pridjevu trpnom: na *-t* i na *-en* (ispred kojega stoji *v* ili *j* da bi se izbjegao zijev). I otuda glagolski pridjev trpni pored *šit* glasi i *šiven* (rjeđe *šven*).

Iz rječnika saznajemo: Imenice *šivenje* nema u Dapčevu Tehničkom rječniku. DJ *šivanje* upućuje na *šivenje*, *širati* na *šiti*, ali zato ima uz *bod* odrednicu u *šivanju*, *sportu*, *kartanju* za razliku od rječnika MH koji ima *tehniku* u *šivenju* i *vezenju*. AR bilježi obje imenice: *šivanje*, *nom. verb. od šivati: radnja kojom tko šiva* s primjerima iz Hajdenka: *košarica za šivanje*, *uzorak za šivanje*, *obuka u šivanju* i *šivenje*, *nom. verb. od šiti: radnja kojom tko šije što; ono što je šiveno* s vrlo starom potvrdom (iz 1503. god.).

Međutim u leksičkom inventaru izvornih govornika hrvatskog jezika (ne samo u zagre-

bačkom jezičnom krugu nego i izvan njega) imenica *šivenje*, bez obzira na svoju starost i svoju pravilnost, nije uobičajena. (1968. god. jugoslavenska ženska revija *Svijet* objavila je kratak tečaj pod naslovom *Sve o šivanju*. U Malim oglasima *Večernjeg lista* nalazimo samo *šivanje*.)

Skok u svom *Etimologijskom rječniku* uz glagol *šiti* kaže da se izvedenice tvore od četiri korijena: *ši-*, *šiv-* od iterativa, *šv-* i *šav-*, i kod korijena *šiv-* navodi *šivaći* i *šivatka*. Izvedenicama zovemo riječi kojima znamo tvorbenu osnovu i tvorbeni nastavak ili sufiks. Njihovo značenje možemo opisati preoblikom, i to tako da ih dovedemo u vezu s riječju koja se nalazi u njihovu glasovnom sastavu. Da vidimo kako to izgleda na kojoj od navedenih izvedenica. Ako je

brijač — onaj koji brije
kupač — onaj koji se kupava
pletač — onaj koji plete
spavač — onaj koji spava

onda je i

šivač — onaj koji šiva.

Ili ako je

brijaći — koji služi za brijanje (brijaći aparat)
kupaći — koji služi za kupanje (kupaći kostim)
pletaći — koji služi za pletenje (pletaće igle)
spavaći — koji služi za spavanje (spavaća košulja)

onda je i

šivaći — koji služi za šivanje (šivaći pribor).

Navedene su izvedenice, kako vidimo, motivirane osnovom glagola *šivati*. Stoga treba skinuti etiketu *pokr.* uz imenicu *šivanje* i glagol *šivati* (npr. u Savjetniku) i tako im dati pravo građanstva među članovima njihove porodice. Time iz nje ne isključujemo glagol *šiti* koji se često čuje i koji je vrlo produktivan kao sastavni dio svršenih glagola: *našiti*, *rašiti*, *sašiti*, *zašiti*, *odšiti*, *podšiti* . . . Samo po-

kazujemo da imenica *šivenje* nije uobičajena u hrvatskom književnom jeziku i da bi mjesto nje trebalo upotrebljavati uobičajeniju *šivanje*.

U vezi s tim poručujemo izdavaču ove knjige (i izdavačima drugih knjiga) da nije dovoljno ponuditi tehnički i sadržajno dobru knjigu. Da bi ona bolje pristajala domovima kojima je namijenjena, treba za nju izabrati i pravi jezični izraz.

Eugenija Barić

O TOPONIMU PRIJEDOR

Prijedor, danas grad sa preko 25.000 stanovnika, nalazi se na sjeverozapadnom dijelu Bosne. Smješten je sa jugozapadne strane Kozare. Leži niže ušća Gomjenice u rijeku Sanu, na sjeverozapadnom rubu Prijedorskog polja.

Veoma je zanimljivo porijeklo imena ovoga grada. U Rječniku Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga XI, strana 923, napisano je:

- »1. Prijedor, prema glagolu predrijeti, prolom;
2. prijedor — isto što i kila;
3. Prijedor — geografsko i toponimsko ime za mjesta kod kojih je ili u kojima je kakav prijedor, provalija, jaruga;
 - a) varoš u Bosni; Prijedor je ime jednoj mahali u Bosni, u okružju tuzlanskom;
 - b) Prijedor je ime nekim zemljištima u Srbiji u različitim okruzima: Prijedor u okrugu valjevskom, Predor u okrugu aeksinačkom ..., crnorječkom, kruševačkom, smederevskom;
 - c) Prijedor, planina u Turskoj krajini, koja se nastavlja od Kozare.«

Riječ *prijedor* ide u red onih glagolskih imenica u kojih je veza sa glagolom prekinuta ili se slabije osjeća. Ovakve imenice nemaju dvostrukosti u zamjeni jata, uvijek imaju prefiks *prije-*: *prijedor*, *prijevor*, *prijevjes*, itd.

Porijeklo imena *Prijedor* donekle objašnjavaju legende. Ima ih nekoliko o postanku ovoga grada. Jedna od njih bila bi, ukratko, ova:

Sana je nekada proticala zapadnom stranom Prijedorskog polja, ispod samih Hambarina. S vremenom je ona promijenila svoj tok, prodrla je poljem sjeveroistočnije. (Znači, imamo prodiranje rijeke Sane, a ne Bereka, vještačkog kanala, koji opasuje najstariji dio grada.) Dio zemljišta kroz koji je prodrla rijeka Sana nazvan je kasnije Prijedor. Mnogo godina poslije i naselje koje se razvilo na tome terenu dobilo je ime *Prijedor*. Isušeni dio Prijedorskog polja, s lijeve strane rijeke Sane, pa sve do pod brdo (do Hambarina), naziva se *Suhi Prijedor*, a teren s desne strane rijeke Sane, koji je močvaran, naziva se *Mokri Prijedor*.

Zasada, sigurno se zna da je rijeka Sana kroz Prijedorsko polje mijenjala korito prodirući pri tome nešto sjeveroistočnije, da se i danas u narodu spominje »*Suhi Prijedor*« i »*Mokri Prijedor*« i da se današnji Prijedor razvijao na zemljištu koje je bilo močvarno.

Etnik od ovoga toponima je *Prijedorčanin* i *Prijedorac*, *Prijedorčanka* i *Prijedorka*, a ktetik *prijedorski*. Naime, u Pravopisu (veliki Pravopis, strana 620), zabilježeno je samo *Prijedorac* i *Prijedorka*. Međutim, u Prijedoru niko tako ne izgovara etnik izveden od ovoga toponima nego samo *Prijedorčanin* i *Prijedorčanka*. Prema tome, stanovnici Prijedora su *Prijedorčani*, a ne *Prijedorci*.

Ovaj toponim, njegov etnik i ktetik akcentovan je u Pravopisu kratkouzlaznim (´) akcentom: *Prijèdor*, *Prijèdorac*, *Prijèdorka*, *prijèdorskī*.

Po našem mišljenju, u Pravopisu nije dobro akcentovan ovaj toponim, a samim tim i njegov etnik i ktetik. Sastavljači Pravopisnog rječnika nisu, akcentujući ovaj toponim, pogriješili, oni su se samo držali stare prakse koja je uvedena još od Đure Daničića — bilježenje kratkouzlaznog akcenta (´) na drugom slogu duge zamjene jata: *vrijème*, *sijèlo*, *dijète*, *Prijèdor*, itd. Kao što znamo, stvarnost je drugačija i trebalo bi je priznati, trebalo bi ove i njima slične riječi akcentovati dugo-